

Речник за дигитално доба

Ауторка речника: др Добринка Кузмановић

А

- **Аватар** (енгл. Avatar) – графичка репрезентација корисника, иконица или слика која представља одређену особу у дигиталном окружењу (нпр. у видео-игрици, на интернет форуму, личном профилу итд.)
- **Администратор** (енгл. Administrator) – корисник дигиталног уређаја који поседује администраторска овлашћења (нпр. инсталирање програма и апликација, промена поставки, додавање нових корисничких налога и управљање њима; подешавање **родитељске контроле** врши се са администраторског налога који је заштићен лозинком)
- **Активни дигитални трагови** (енгл. Active digital footprints) – трагови које сами корисници остављају на интернету приликом дељења информација (личних података) на веб-страницама или сајтовима за социјално умрежавање (в. **пасивни дигитални трагови**)
- **Алгоритам** (енгл. Algorithm) - скуп правила или корака које је нужно извести приликом решавања неког проблема
- **Апликација** или **мобилна апликација** (енгл. App или mobile application) – рачунарски програм специјално дизајниран за рад на мобилним уређајима као што су паметни телефони, таблети, паметни сатови, тзв. „носива технологија” (в. **носива технологија**)
- **Асистивна технологија** (енгл. Assistive technology) - технологија (инструменти, апарати, средства) прилагођена потребама особа са тешкоћама различите врсте, са циљем превазилажења њихових

функционалних ограничења и побољшања квалитета живота (в. **дигитална асистивна технологија**)

- **Аутоматско подешавање приватности** (енгл. Automatic privacy settings) – поставке приватности аутоматски подешене приликом куповине уређаја, односно инсталације програма, веб-прегледача, отварања профила на друштвеној мрежи; за бољу заштиту приватности корисника препоручује се промена аутоматски подешених поставки приватности
- **Ауторско право** (енгл. Copyright) – право аутора неког дела (уметничког, књижевног, научног) да заштити своје дело од неовлашћеног коришћења; симбол © указује да је дело заштићено ауторским правима и да је за његово коришћење (копирање, преузимање, дељење) неопходно тражити одобрење аутора; већина садржаја на интернету заштићена је ауторским правом (в. **Си-си лиценца**)

Б

- **Биткоин** (енгл. Bitcoin, скраћено BTC) – најпознатија криптовалута, врста дигиталне валуте, настала 2009. године; стварају је чланови биткоин мреже, кроз тзв. процес „рударења”
- **Блог** (енгл. Blog) – дословно значење „дневник на мрежи” (енгл. Weblog); јавно вођење дневника на веб-страници, при чему се садржај уређује хронолошки; платформа за социјалну размену; више информација о блогу на веб-страници: <http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/saradnja/blog> (в. **влог, микроблог и моблог**)
- **Бит** (енгл. Bit, скраћеница од Binary digit) – дословно значење „бинарни број”; најмања количина информација
- **Блокер огласа** (енгл. Ad Block) – софтвер за блокирање огласа и реклама на веб-сајтовима, веб-страницама или мобилним

апликацијама, чиме се побољшава искуство корисника приликом претраживања на интернету

- **Бот** (интернет бот, веб робот) (енгл. Bot) – скраћени назив за софтверског робота који се интегрише на веб-страницама понашајући се као човек; ботови укључују елементе вештачке интелигенције, могу бити „добронамерни” (нпр. техничка подршка за одређени веб-сајт или производ, ботови у рачунарским играма који опонашају противника) и „злонамерни” (нпр. рекламирање, прављење аутоматских налога на некој веб-страници и остављање великог броја порука); **популарно значење термина бот:** припадник политичке странке који на веб-порталима и/или сајтовима за друштвено умрежавање оставља коментаре подршке својој странци/лидеру

В

- **Веб** или **светска мрежа** (енгл. World Wide Web) – једна од најкоришћенијих услуга интернета која омогућава преглед хипертекстуалних докумената (документи који могу садржати текст, слике и мултимедијалне садржаје, а међусобно су повезани хиперлинковима); веб се често изједначава са интернетом, што је погрешно, јер је веб само један од сервиса интернета
- **Веб 1.0 алати** (енгл. Web 1.0 tools) – прва фаза у развоју веба коју карактеришу: статичне веб-странице (обично писане у HTML језику), споро учитавање страница, минимална интеракција између власника и корисника, корисници могу само да читају и прегледају садржаје на вебу
- **Веб 2.0 алати** (енгл. Web 2.0 tools) – друга генерација веб сервиса (тзв. „социјални веб”) која је донела значајне промене у начину коришћења интернета: корисницима је омогућено не само читање и прегледање садржаја на вебу, већ и креирање, објављивање и дељење садржаја, интерактивност, комуникација

и сарадња, умрежавање. Најпознатији веб 2.0 алати су: сајтови за друштвено умрежавање (нпр. Facebook, Twitter), Wiki, блог, алати за комуникацију, размену порука (нпр. Google Hangouts) и фотографија (нпр. Flickr) и др.

- **Веб 3.0 алати** (енгл. Web 3.0 tools) – појам око којег се још увек дебатује, нема јасно дефинисано значење; описује се као развој и проширење веба 2.0 и нова фаза у развоју веба (више информација на: <https://rm.coe.int/internet-literacy-handbook/1680766c85>, стр. 25)
- **Вебинар** (енгл. Webinar – WEB based semINAR) – предавање или радионица која се преноси путем интернета; може се пратити у реалном времену или касније гледати/преузети са интернета
- **Веб-претраживач** (енгл. Web search engine) – веб-алат (сервис, веб-сајт) који омогућава претраживање информација на вебу (нпр. Google, Yahoo, Bing су веб-претраживачи који „прате” и бележе активности корисника, односно памте њихове раније претраге; постоје и веб-претраживачи који „не прате” активности корисника, нпр. Duck Duck Go)
- **Веб-прегледач** (енгл. Web browser) – програм за читање веб-страница, читач веба (нпр. Firefox, Internet Explorer, Chrome)
- **Вештачка интелигенција** (енгл. Artificial intelligence) – рачунарски програми који омогућавају рачунарима да се „понашају” на начин који би се могао окарактерисати интелигентним (решавање сложених задатака, учење, закључивање), мењајући човека у извршавању нерутинских задатака
- **Визуелни програмски језици** (енгл. Visual programming languages) – програмски језици у којима није потребно куцати наредбе (као у текстуалним програмским језицима), већ је довољно сложити блокове наредба који су визуелно представљени (слично као слагалице или коцке) и направити

програм; **Скреч** (енгл. Scratch) је један од најпознатијих програмских језика намењених деци (<https://scratch.mit.edu/>)

- **Виртуелна реалност** (енгл. Virtual reality) – рачунарски генерисано окружење или реалност дизајнирана са циљем да симулира физичко присуство особе у одређеном окружењу које се доживљава као реално
- **Виртуелна валута** (енгл. Virtual currency) – врста дигиталне валуте, виртуелни новац који није део националног финансијског система и стога није регулисан од стране државних органа (разликује се од електронског новца који је контролисан од стране централне банке)
- **Влог** (енгл. vlog, скраћеница од **video blog**) – видео блог, за разлику од блога, објаве су у видео-формату; у почетку, влогови су били популарни на You Tube сервису, а сада се могу пронаћи и на сервисима као што су: Vine, Instagram, Facebook, Pinterest...

- **GDPR** (енгл. General Data Protection Regulation) – Генерална уредба о заштити података о личности у Европској Унији; ступила на снагу у мају 2016. године, а њена примена почела је 25. маја 2018. године; ова уредба прописује нова, строжа правила за оне који рукују и обрађују туђе податке, а њена примена односи се и на обраду података лица из ЕУ коју врше компаније изван ЕУ
- **Грумिंग** (енгл. Grooming) – контакт са децом путем интернета који укључује низ предаторски мотивисаних поступака, односно припремних радњи чији је циљ успостављање комуникације и задобијање поверења, а као крајњи циљ физички приступ, односно сексуална злоупотреба детета

- **Дарк-веб** (енгл. Dark Web) – тамни или мрачни интернет, шифровани онлајн садржај који није индексиран на конвенционалним веб-претраживачима (нпр. Google, Yahoo, Bing); мали део тзв. „дубоког веба“ (енгл. Deep Web) који служи за промоцију илегалних активности, нпр. анонимни форуми, онлајн продаја дроге, размена фотографија злостављања деце итд. (в. **дубоки веб**)
- **Дигитални алати** (енгл. Digital Tools) – алати дигиталних технологија; Вебциклопедија је највећи каталог веб-алата на српском језику: <http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/>
- **Дигитална асистивна технологија** (енгл. Digital assistive technology) – дигитална технологија која има функцију асистивне технологије (нпр. прилагођене тастатуре, мишеви, монитори, програми за препознавање гласа, могућност повећања слике на монитору, пребацивања текста у говор итд.) (в. **асистивна технологија**)
- **Дигитална валута** (енгл. Digital currency) – електронска валута која није део националног финансијског система и стога није регулисана од стране државних органа, нпр. централне банке (две врсте дигиталне валуте: вуртуелна и криптовалута)
- **Дигитални идентитет** (енгл. Digital identity) – идентитет особе у дигиталном окружењу у којем други креирају слику о нама на основу садржаја наших профила на социјалним мрежама, текстова, фотографија и видео-записа које делимо, наших коментара, „лајкова“, „статуса“, „пријатеља“, група у које смо укључени, веб-страница које посећујемо, активности које пратимо и у којима учествујемо (в. **онлајн идентитет**)
- **Дигитални имигранти** (енгл. Digital immigrants) – изворно значење термина везује се за америчког технолога Марка Пренског (2001) који је под дигиталним имигрантима подразумевао генерације рођене пре појаве дигиталне технологије и интернета (в. **дигитални урођеници**)

- **Дигитални јаз** (енгл. Digital divide) – у изворном значењу, разлика између оних који имају и оних који немају приступ дигиталној технологији (**дигитални јаз првог нивоа** – разлике у приступу дигиталној технологији, између оних који имају и оних који немају приступ; **дигитални јаз другог нивоа** – разлике у дигиталним вештинама; **дигитални јаз трећег нивоа** – разлике у коришћењу дигиталне технологије за решавање реалних животних проблема)
- **Дигитална компетенција** (енгл. Digital competence) – једна од осам кључних компетенција за целоживотно учење (Европски оквир кључних компетенција, 2006), најопштије значење: поуздана и критичка употреба дигиталне технологије у различитим контекстима (термин „дигитална писменост” се често користи као синоним)
- **Дигитална комуникација** (енгл. Digital communication) – комуникација која се одвија посредством дигиталних уређаја и интернета; може бити: **синхрона** – особе које комуницирају присутне су „у исто време” на интернету (нпр. четовање) и **асинхрона** – „не у исто време” (нпр. комуникација путем имејла)
- **Дигитално насиље** (енгл. Digital violence) – коришћење дигиталне технологије са циљем да се друга особа узнемири, повреди, понизи или да јој се нанесе штета
- **Дигитални новац** или **дигитална валута** (енгл. Digital money) – новац који је доступан само у дигиталној форми; за разлику од традиционалног е новца (нпр. EUR, USD, ДИН.), дигитална валута није део националног финансијског система, па стога није регулисана од стране државних органа; две врсте дигиталног новца: **виртуелна** и **криптовалута**; више информација: https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/AnIntroductiontoIG_7th%20edition.pdf
- **Дигитално окружење** (енгл. Digital environment) – контекст или „место” омогућено технологијом и дигиталним уређајима

- **Дигитална писменост** (енгл. Digital literacy) – сет знања, вештина и ставова неопходних за критичко, безбедно и креативно коришћење дигиталне технологије; савремено значење термина „писменост” далеко је сложеније у односу на традиционално схватање писмености као вештине читања, писања, рачунања; данас се писменост изједначава са појмом компетенција
- **Дигитална права** (енгл. Digital rights) – термин се најчешће користи у контексту описивања права деце у дигиталном окружењу
- **Дигитална резилијентност** (енгл. Digital Resiliency) – отпорност на потенцијалне изазове у дигиталном окружењу; дигитално резилијентно дете има већу вероватноћу да остане безбедно у дигиталном окружењу, јер је у стању да препозна ризике и опасности и да адекватно на њих одговори (тј. поседује одговарајуће стратегије и механизме превладавања дигиталних изазова)
- **Дигитална репутација** (енгл. Digital reputation) – углед који особа има у дигиталном окружењу, а који је изградила својим понашањем у њему и садржајима које поставља или дели (о себи или другима) на интернету
- **Дигитални садржај** (енгл. Digital content) – било који садржај у дигиталном формату (нпр. веб-сајтови, базе података, електронске књиге, видео-игре, рачунарски програми итд.)
- **Дигитална технологија** (енгл. Digital technology) - свеобухватан термин који укључује дигиталне уређаје као што су рачунари, мобилни телефони, таблети, као и активности посредоване дигиталним уређајима (нпр. коришћење интернета, веб-сајтова за социјално умрежавање итд.)
- **Дигитални трагови** (енгл. Digital footprints) – трагови које остављамо за собом приликом коришћења интернета, а којима обликујемо сопствену дигиталну репутацију и начин на који нас

други људи опажају (в. **активни дигитални трагови** и **пасивни дигитални трагови**)

- **Дигитални уређај** (енгл. Digital device) – електрични уређај који прима, чува, процесуира или шаље информације у дигиталном формату (нпр. паметни телефон, таблет, паметни сат итд.)
- **Дигитални урођеници** (енгл. Digital natives) – изворно значење термина везује се за америчког технолога Марка Пренског (2001) који је под дигиталним урођеницима подразумевао генерације које су рођене након појаве дигиталне технологије и интернета, и којима је матерњи језик „језик дигиталне технологије” (в. **дигитални имигранти**)
- **Дисруптивна технологија** (енгл. Disruptive technology) – технологија која својом појавом истискује постојећу технологију, револуционарни производ који ствара нову индустрију (нпр. персонални рачунар је заменио писаћу машину и заувек променио начин на који комуницирамо и радимо, мобилни телефон је заменио фиксни телефон)
- **Дистрактори** (енгл. Distractors) – ометајући фактори, у дигиталном контексту непотребни и непожељни садржаји на веб-страници (нпр. рекламни садржаји); веб-прегледачи садрже алате за блокирање оваквих садржаја
- **Дубоки веб** (енгл. Deep Web) – сви садржаји на вебу који захтевају одређени вид аутентификације или потврђивања идентитета (регистрацију или плаћање) и „скривени су” од конвенционалних веб-претраживача (не појављују се у резултатима претраге), нпр. из безбедносних разлога (приватни подаци) или због бољег корисничког искуства

Ћ

Е

- **Експлицитни садржаји на интернету** (енгл. Explicit content on the Internet) – непожељни садржаји, нпр. експлицитни сексуални и порнографски садржаји, насилни садржаји на интернету...
- **Енкрипција** (енгл. Encryption) – шифровање, процес током којег се подаци пребацују у нечитљиву форму (за особе које не поседују „кључ“), а да би постали употребљиви и разумљиви, енкриптовани подаци морају се декодирати кроз тзв. процес декрипције; енкрипција омогућава заштиту приватности, али и бављење илегалним радњама (криминалним, терористичким)
- **Емотикон** (енгл. Emoticon од **emotion** – емоција и **icon** – иконица) – графички приказ људског лица којим се изражавају различита осећања (најпознатији је тзв. смајли ☺)

Ж

З

- **Злонамерни софтвер (енгл. malware)** – програм који се користи за намерно ометање или вршење утицаја на рачунарски систем (неовлашћено прикупља податке или приступа приватним фајловима без знања или одобрења власника)

И

- **Идентитет на интернету** (енгл. Identity on the Internet) - идентитет који се формира на основу фотографија, текстуалних садржаја, аудио и видео садржаја о особи, које она сама (или неко други) поставља на интернет, нпр. на профиле друштвених мрежа, личне веб-сајтове (в. **прави идентитет** и **лажни идентитет на интернету**)

- **Информациона писменост** (енгл. Information literacy) – скуп знања и вештина неопходних за проналажење, чување, организовање, критичко процењивање квалитета информација, односно за ефикасно и етичко коришћење информација и примену у креирању нових знања
- **Интерактивност** (енгл. Interactivity) – врста дијалога који се одвија између корисника и дигиталног уређаја, односно апликације
- **Интерактивни дигитални уређаји/интерактивни медији** (енгл. Interactive digital devices) – дигитални уређаји који „одговарају” на акције корисника презентовањем садржаја као што су текст, слика, анимација, видео, аудио
- **Интернет** (енгл. Internet) – глобални систем међусобно повезаних рачунарских мрежа које користе интернет протокол (TCP/IP) за повезивање милијарди уређаја широм света
- **Интернет бонтон** (енгл. Internet bonton) – кодекс понашања, скуп правила понашања на интернету која су слична онима која важе изван њега, везана за однос према себи (личним подацима) и другима; начин комуникације, дигитални правопис итд. (**в. правила понашања на мрежи**)
- **Интернет предатор** (енгл. Internet predator) – особа која користи интернет (социјалне мреже, чет сервисе, причаонице) како би успоставила контакт са децом и младима у циљу њихове злоупотребе или сексуалног искоришћавања
- **Интернет ствари** (енгл. Internet of Things, скраћено IoT) – мрежа (најчешће бежична) физичких уређаја или ствари са уграђеном електроником, софтвером, сензорима и мрежном повезаношћу која омогућава прикупљање и размену података; примењују се у домаћинствима (нпр. паметни фрижидер, термостат, паметна веш машина, брава), здравству (нпр. паметни болнички кревети, инсулинске пумпе, сатови), индустрији (нпр. сензори за утврђивање квара на машинама, испитивање квалитета

земљишта); све чешће се говори о примени интернет ствари за креирање тзв. **паметних градова** који су, захваљујући сензорима који прате најразличитије параметре (нпр. квалитет ваздуха, гужву у саобраћају...) прилагођени условима савременог начина живота

- **Интернет играчака** (енгл. Internet of Toys, скраћено IoT) – играчке повезане на интернет (примена интернета ствари на играчке за децу); бежично повезивање играчака са другим играчкама и уређајима којима је омогућен пренос података; дете има могућност да буде у интеракцији са играчком (нпр. Hello Barbie, прва интерактивна лутка са којом дете може да комуницира појавила се на тржишту 2015. године)
- **ИП адреса** (енгл. Internet protocol address, скраћено IP address) – адреса интернет протокола: јединствена нумеричка ознака која се додељује сваком уређају који је повезан са интернетом, служи да идентификовање и разликовање рачунара (нпр. 192.168.1.1)

- **Јака лозинка** (енгл. Strong password) – лозинка која садржи најмање 8 карактера, не садржи речи које се могу пронаћи у речнику, нити речи које упућују на лични живот, корисничко име, право име и представља комбинацију великих и малих слова, бројева и симбола
- **Јавно власништво** (енгл. Public domain) – ауторска дела која нису заштићена ауторским правима (нпр. општепознати симболи, наслови, имена, календари итд.), већ представљају јавно добро и могу се слободно користити; за ова дела користи се ознака ©
- **Један на један маркетинг** или **персонализовани маркетинг** (енгл. One-to-one marketing) – стратегија маркетинга којом компаније, на основу анализе личних података, посредством

дигиталне технологије пласирају производе тренутним или потенцијалним купцима у складу са њиховим индивидуалним карактеристикама и потребама

К

- **Капча** (енгл. CAPTCHA) – сигурносна провера којом се утврђује да ли је корисник уређаја човек или машина (злонамерни вирус, спем); од корисника се захтева да унесе неколико слова која су приказана на искривљеној слици, што рачунар није у стању да уради
- **Кликбејт** (енгл. Clickbait) – линк веб-сајта (кликбејт наслов) дизајниран са намером да привуче што већи број корисника да посете одређену веб-страницу или видео, због веће читаности или гледаности; кликбејт наслови често садрже речи „шокантно” и „нећете веровати”, а иза њих заправо не стоји никаква или информација која је банална
- **Кодирање** (енгл. Coding) – писање низа инструкција (изворних кодова писаних у програмским језицима) које омогућавају рачунару да извршава различите задатке, решава проблеме, буде у интеракцији са корисником; често се користи као синоним за **рачунарско програмирање**
- **Колаборација** (енгл. Collaboration) – сарадња у дигиталном окружењу – коришћење дигиталне технологије за колаборативне процесе, заједничко креирање садржаја у дигиталном формату (нпр. Google Drive)
- **Колачићи** (енгл. Cookies) – мали текстуални фајлови који се чувају у веб-прегледачу корисника када прегледа неки веб-сајт са циљем прикупљања информација о кориснику и његовим преференцијама (в. **колачићи трећег лица**)

- **Колачићи трећег лица** (енгл. Third-party cookies) – колачићи који се налазе на веб-сајту који је корисник посетио, али не припадају том, већ неком другом веб-сајту (нпр. Facebook преко дугмета **Like Page**, које се налази на бројним веб-сајтовима, поставља на уређај корисника свој колачић и на тај начин прикупља податке о кориснику који је лајковао Facebook страницу)
- **Компетенција** (енгл. Competence) – скуп знања, вештина, ставова и одговорности
- **Копирајт** (енгл. Copyright) – (в. **ауторско право**)
- **Крађа идентитета** (енгл. Identity theft) - незаконито коришћење личних података друге особе (нпр. име и презиме, корисничко име и лозинка, фотографије, бројеви банковних рачуна, пин-кодови итд.) и њихово коришћење у циљу преваре (нпр. крађа новца са рачуна)
- **Криптовалута** (енгл. Crypto currency) – врста дигиталне валуте, заснована на криптографији (шифровању), што је чини тешком за фалсификовање; у већини земаља криптовалуте **нису правно регулисане**, тј. не постоји регулаторно тело, односно закон којим се регулише трговина виртуелним новцем (у неким земљама коришћење биткоина је илегално и законски кажњиво); биткоин је прва децентрализована криптовалута
- **Кју ар код** (енгл. QR code скраћеница од Quick Response) – дословно значење *брзи одговор*; линк који води ка некој веб-страници или страници на друштвеној мрежи нпр. Фејсбуку или Твитеру; налази се на паковањима различитих производа, књигама, штампаним рекламама; за читавање овог кода неопходно је на мобилним уређајима који раде на Андроид оперативном систему (нпр. мобилни телефон или таблет) инсталирати бесплатну апликацију Читач кју ар кода (QR Code Reader), која се такође налази и у склопу неких апликација (нпр. Viber)

Л

- **Лажни идентитет на интернету** (енгл. False identity on the Internet) – слика коју особа креира о себи на интернету, а која не одговара реалности
- **Лажне вести** (енгл. Fake news) – лажне, често сензационалистичке информације која се шире под маском новинског извештавања (Колинсов речник је 2017. године лажне вести прогласио за реч године) (лажне вести vs. праве вести)
- **Лиценца** (енгл. Licence) – софтверска лиценца која кориснику даје право на коришћење неког софтвера; неке лиценце се добијају куповином програма, а постоји и лиценца „софтвера отвореног кода” која кориснику даје право да мења и дистрибуира софтвер
- **ЛМС** (енгл. Learning Management System) – систем за управљање учењем (нпр. Moodle); омогућава чување образовних садржаја, праћење напредовања ученика (или полазника курса), интеракцију ученика и наставника, али и самих ученика итд.

Љ

М

- **Микроблог** (енгл. Microblog) – блог који се састоји од кратких порука, слика, видео-снимака; популарни микро-блог сервис је Twitter на коме су поруке (тзв. твитови) првобитно биле ограничене на 140 карактера, да би крајем 2017. године број карактера удвостручен за све језике, осим за јапански, корејски и кинески
- **Моблог** (енгл. Moblog, скраћеница од MOBILE BLOG) – врста блога или влога на којем се објављује и поставља садржај

коришћењем мобилних уређаја (нпр. мобилних телефона или других „ручних уређаја”) (в. **Блог** и **Влог**)

- **Модел преокренуте учионице** (енгл. Flipped classroom) – модел наставе у оквиру којег се обрада новог градива не одвија у учионици (што је карактеристично за традиционалну наставу), већ код куће – предавања наставника прате се путем дигиталних уређаја, док се школски часови користе за вежбање, дискутовање, истраживање, учење кроз сарадњу са другима...

Н

- **Напредно претраживање** (енгл. Advanced search) – омогућава прецизирање резултата претраге према задатим критеријумима (нпр. језик, тип датотеке, домен итд.) (в. **основно претраживање**)
- **Неутралност интернета** (енгл. Net neutrality) – принцип по коме пружаоци интернет услуга (интернет провајдери) третирају све податке, односно садржаје на интернету једнако или „неутрално”, што значи да нису у могућности да блокирају, успоре или наплаћују приступ одређеним веб-страницама или садржајима.
- **Носива технологија** (енгл. Wearable technology) – технологија која је уграђена у одевне предмете или додатну опрему, модерне носиве уређаје за праћење активности корисника као што су паметни сатови, фитнес трекери (служе за мерење пулса, броја корака, броја утрошених калорија итд.)

Њ

О

- **Онлајн идентитет** или **идентитет на интернету** (енгл. Online identity) – идентитет (слика о особи) који се формира на основу фотографија, текстуалних садржаја, аудио и видео садржаја о особи, које она сама (или неко други) поставља на интернет, активности корисника на интернету; може се разликовати од тзв. **офлајн идентитета** – идентитета особе у реалном окружењу
- **Оруђа за колаборацију** (енгл. Tools for collaboration) – оруђа за заједнички рад, креирање дигиталних садржаја
- **Основно претраживање** (енгл. Basic searching) – претраживање уношењем кључне речи, односно упита у поље за претрагу, без спецификавања критеријума на основу којих се врши претраживање
- **Отворени образовни садржаји** (енгл. Open Educational Resources) – образовни садржаји бесплатно доступни на интернету, намењени особама које желе самостално да уче
- **Отворени подаци** (енгл. Open Data) – подаци који су доступни корисницима за бесплатну и поновну употребу, уз уважавање ауторских права

- **Паметни телефон** (енгл. Smartphone) – мобилни телефон са приступом интернету; други тзв. „паметни уређаји” су: паметне сијалице, паметни фрижидери, веш-машине, паметни лични асистенти (нпр. Amazon Echo), паметне куће итд.
- **Пасивни дигитални трагови** (енгл. Passive digital footprints) – трагови на интернету које корисници не остављају намерно и свесно, већ се чувају без њиховог знања (нпр. ИП адреса уређаја са ког се приступа интернету)

- **Површински интернет** (енгл. Surface web) – садржаји на интернету који се лако могу пронаћи посредством конвенционалних веб-претраживача, односно садржаји који се појављују у резултатима претраге
- **Подешавања приватности** (енгл. Privacy settings) – контрола корисника над личним подацима, ограничавање приступа и количине информација које су доступне другима (нпр. на личним профелима на друштвеним мрежема)
- **Политика приватности** (енгл. Privacy policy) – правила која се тичу начина коришћења личних података корисника сервиса, платформе, сајта за социјално умрежавање (нпр. које информације се прикупљају, у које сврхе, како корисник може да управља својим подацима); услови на које корисник пристаје приликом регистрација на неки сервис на интернету (неретко корисници дају свој пристанак, а да се претходно нису информисали о условима на које пристају, што је сасвим погрешно)
- **Право на заборав** (енгл. right to be forgotten) – право корисника да траже од веб-претраживача брисање личних података са интернета уколико процене да им је угрожена приватност; Европски суд правде је омогућио грађанима ЕУ да користе ово право
- **Прави идентитет на интернету** (енгл. The true identity on the Internet) – садржи тачне информације о особи, каква је особа у „реалном” свету (в. **лажни идентитет на интернету**)
- **Правила понашања на интернету** (енгл. Netiquette) – скуп правила друштвено прихваћеног и пожељног понашања на интернету (в. **интернет бонтон**)
- **Пренос уживо** (енгл. Live Streaming) – пренос садржаја (аудио и видео) уживо, од провајдера до крајњег корисника, путем интернета

- **Приватност** (енгл. Privacy) – степен контроле који особа има над приступом и коришћењем својих личних података на интернету
- **Профилисање** (енгл. Profiling) – сваки облик аутоматске обраде личних података који има за циљ процену и предвиђање радног учинка, материјалног стања, здравља, личних склоности, интересовања, понашања, локације или кретања особе
- **Проширена реалност** (енгл. Augmented reality) – стваран свет проширен рачунарски генерисаним подацима и објектима (текстом, сликом, звуком); пример проширене реалности је игрица *Pokemon Go* која омогућава корисницима да ухвате Покемоне у реалном свету уз помоћ паметног телефона (iOS и Android)

P

- **Рачунарство у облацима** (енгл. Cloud Computing) – смештање личних података или апликација у тзв. „облак података”, што значи да им се може приступити са било ког уређаја и места путем интернета
- **Роботификација детињства** (енгл. Robotification of childhood) – све веће присуство тзв. социјалних робота и играчака повезаних на интернет у одрастању деце (в. **интернет играчака**)
- **Родитељска контрола** (енгл. Parental control) – техничке мере заштите које омогућавају одраслима да заштите децу током коришћења интернета и то тако што ће ограничити **време** које проводе на интернету или **садржај** којем могу да приступе, поставе или поделе путем интернета, као и **активности детета** на интернету (оне могућавање четовања са непознатим особама, трошење новца унутар апликација итд.)

- **Родитељска сагласност** (енгл. Parental consent) – сагласност родитеља/старатеља за дететово коришћење сервиса на интернету; међу земљама чланицама ЕУ (у којима се примењује **ГДПР**) тренутно не постоји консензус по питању узраста испод којег је неопходна родитељска сагласност (налази се у распону од 13 до 16 година)

С

- **Сајбер криминал** (енгл. Cyber crime) – свако незаконито понашање везано за или у односу на рачунарски систем и мрежу, укључујући незаконито поседовање, нуђење и дистрибуирање информација преко рачунарских система и мрежа (рачунарски фалсификати, крађе, техничке манипулације уређајима или електронским компонентама, злоупотребе система плаћања) више информација: https://sr.wikipedia.org/wiki/Сајбер_криминал
- **Секстинг** (енгл. Sexting) – слање или постављање на интернет фотографија, порука или видео-снимака са експлицитним сексуалним садржајем
- **Сигурно претраживање** (енгл. Safe Searching) – врста претраживања која пружа могућност блокирања експлицитних или неприкладних садржаја на интернету (применом техничких мера заштите), тј. филтрирања резултата претраге
- **Си-си лиценце** (енгл. креативне јавне лиценце, симбол **СС** (енгл. Creative Commons) које ауторима дају могућност да нека права задрже, али и да дозволе другим ауторима да умножавају, деле или мењају њихова дела под одређеним условима; постоји више типова Си-си лиценци

- **Социјални робот** (енгл. Social robot) – робот који самостално учествује у социјалној интеракцији са људима (нпр. социјални роботи који се користе за бригу о старим особама, у третману деце са аутизмом итд.)
- **Социјалне технологије** (енгл. Social Technology) - тзв. веб 2.0 технологије које омогућавају комуникацију и сарадњу са другим корисницима на интернету
- **Спем** (енгл. Spam) – масивно слање нежељених или злонамерних порука на адресе великог броја прималаца; најчешће се везује за имејл, али се односи и на друштвене мреже, инстант поруке, мобилне телефоне; већина имејл сервиса поседује ефикасне филтере за спем
- **Скем** (енгл. Scam) – покушај преваре корисника, навођење на трошење новца
- **Спиновање** (енгл. Spinning) – дословно значење „завртети” причу или информацију са циљем придобијања јавности; облик пропаганде, манипулација и обмањивање зарад остваривања циља (нпр. да се јавно мњење убеди против или у корист неке организације или јавне личности)

T

- **Трол** (енгл. Troll) – особа која има за циљ да својим понашањем поремети нормалну комуникацију у некој онлајн заједници
- **Троловање** (енгл. Trolling) – облик узнемиравања на интернету; постављање провокативних, „запаљивих”, неауторизованих коментара на интернет форуме, блогове, викије, имејлинг листе како би се намерно испровоцирали емоционални одговори и створио раздор међу учесницима у комуникацији, дискредитовале особе које другачије мисле, дискусија учинила непродуктивном...

Ћ

У

- **Учење на даљину** (енгл. Distance learning) – изградња знања и вештина кроз достављене информације и упутства, применом различитих технологија и других облика учења на даљину; требало би имати на уму да учење на даљину датира још из 17. века и да се не везује само за дигиталну технологију
- **Упит** (енгл. Query) – захтев који се шаље веб-претраживачу, односно уноси у поље за претрагу (нпр. кључна реч помоћу које претражујемо)
- **Услови коришћења** (енгл. Terms of use) – услови под којима сервиси на интернету (нпр. претраживачи, друштвене мреже) нуде своје услуге корисницима; коришћењем услуга, корисници прихватају услове и обавезују се да ће их поштовати (мада често нису информисани о каквим је условима реч)

Ф

- **Фишинг** (енгл. phishing) – дословно значење „пецање лозинки” (енгл. fishing for passwords); један од начина крађе идентитета којим се служе хакери или сајбер криминалци који покушавају помоћу лажних, али често веома уверљивих имејл или чет порука и веб-страница, да наведу жртву да остави вредне личне податке (шифре, пин кодове, бројеве кредитних картица) или да инсталира злонамерни вирус на свом уређају; нпр. корисник добија фишинг имејл који изгледа као да је послат од неке познате институције, банке или социјалне мреже а који садржи линк ка лажној веб-страници (лажна веб-страница:

<http://www.nds.rs/> и права веб-страница Народне банке Србије:
<http://www.nbs.rs/>)

- **Филтрирање** (енгл. Filtering) – онемогућавање или ограничавање приступа делу интернета, односно одређеним садржајима или услугама; користи се и термин **блокирање приступа**

X

- **Хакер** (енгл. Hacker) - особа која користећи пропусте у рачунарском систему или мрежи наовлашћено приступа туђим подацима
- **Хаковање** (енгл. Hacking) - модификовање програма, нелегално улажење у туђе сигурносне и личне оперативне системе, противзаконито коришћење туђих информација
- **Хиперлинк** (енгл. Hyperlink) - хипервеза, веза ка другом хипертекстуалном документу или тачно одређеном месту у истом документу, ка слици, видео или звучном запису, имејл адреси (једним кликом на хиперлинк долази се на жељену позицију)
- **Хипертекст** (енгл. Hypertext) - текст који садржи хиперлинкове

Ц

Ч

- **Четовање** (енгл. Cheating) - облик комуникације између два или више корисника, путем рачунара или неког другог дигиталног уређаја (нпр. паметног телефона, таблета), који се одвија у „реалном времену” (корисници су у исто време на мрежи); данас је доступан велики број апликација за четовање (нпр. Viber, WhatsApp, Skype, Snapchat итд.)

- **Шерентинг** (енгл. Sharenting) – дељење личних информација и фотографија деце на интернету (најчешће на сајтовима за социјално умрежавање, блоговима) од стране њихових родитеља/старатеља